

УДК 342.7

DOI: 10.31359/1993-0909-2021-28-1-17

Олександр Віталійович Петришин

Національна академія правових наук України
Харків, Україна

Олег Сергійович Гиляка

Кафедра міжнародного приватного права
та порівняльного правознавства
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Харків, Україна

ПРАВА ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Сучасний етап розвитку суспільних відносин характеризується стрімким збільшенням цифрових технологій. Інтенсивний розвиток науки та активний технологічний прогрес стали основними характерними ознаками сучасного суспільства. Це позначилось на особливостях життя людей в соціумі, реалізації їх прав та свобод, стало каталізатором формування нової категорії прав людини – «цифрових» прав. Метою статті є аналіз основних загроз та викликів, які постають перед правами та свободами людини в умовах цифровізації, та вироблення пропозицій щодо перспективних шляхів захисту від цих загроз. У статті проводиться теоретико-правове дослідження проблемних питань реалізації прав людини в умовах масової цифровізації суспільних відносин, вказується, що ера цифрових технологій дає абсолютно нові та якісно інші можливості для їх реалізації, але в той же час вона створює нові виклики та загрози для забезпечення цих прав і свобод. Відмічено, що класичні права та свободи людини трансформуються, наповнюються новими аспектами та змістом, розгалужуються на такі, що пов'язані саме з процесом цифровізації. Наголошується на тому, що результати цифровізації багатьох сфер життя вимагають осмислення та адекватного формулювання правового механізму регулювання, реалізації та захисту вже існуючих та тих, які тільки на початку формування, прав людини з метою сталого соціально-економічного розвитку, забезпечення реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. У центрі уваги дослідження нові права, такі як право бути забутим, право на анонімність, право на захист персональних даних, право на цифрову освіту та доступ до цифрових знань; права, пов'язані із захистом генетичної інформації; права на участь в обороті майна в цифровій сфері.

Ключові слова: цифровізація права, цифрова революція, права людини, свободи людини, цифрові права, захист прав та свобод.

Oleksandr V. Petryshyn

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

Oleh S. Hyliaka

Department of Private International and Comparative Law
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine

HUMAN RIGHTS IN THE DIGITAL AGE: CHALLENGES, THREATS AND PROSPECTS

Abstract. *The current stage of development of public relations is described by a rapid increase in digital technologies. Intensive development of science and active technological progress have become the main characteristic features of modern society. This has affected the specific features of people's lives in society, the exercise of their rights and freedoms, and has become a catalyst for the development of a new category of human rights – "digital" rights. The purpose of the study is to analyse the main threats and challenges facing human rights and freedoms in the context of digitalisation, and to develop proposals on promising ways to protect against these threats. The study conducts a theoretical and legal research of problematic issues of the implementation of human rights in the context of mass digitalisation of public relations, indicates that the era of digital technologies provides completely new and qualitatively different opportunities for their implementation, but at the same time it creates new challenges and threats to ensure these rights and freedoms. It is noted that classical human rights and freedoms are being transformed, filled with new aspects and content, and branched out into those that are related to the digitalisation process. The results of digitalisation of many spheres of life require comprehension and adequate formulation of the legal mechanism for regulating, implementing, protecting the already existing and emerging human rights for the purpose of sustainable socio-economic development, ensuring the implementation and protection of constitutional human and civil rights and freedoms. The study focuses on new rights such as the right to be forgotten, the right to anonymity, the right to protect personal data, the right to digital education and access to digital knowledge; rights related to the protection of genetic information; rights to take part in property turnover in the digital sphere.*

Keywords: digitalisation of law, digital revolution, human rights, human freedoms, digital rights, protection of rights and freedoms.

ВСТУП

Використання сучасних цифрових технологій породило процеси перетворень в сучасному суспільстві – цифрову трансформацію суспільних відносин, яка виражається в застосуванні сучасних цифрових технологій в різноманітних сферах діяльності людини. Цифрова революція як фактор динамічного розвитку привела до створення цифрової економіки, формування засад цифрового права, нової конфігурації соціальних відносин на базі використання мережі Інтернет, соціальних мереж, інших інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасні цифрові технології формують новий спосіб виробництва, створюють

передумови для переходу до нової формації, до цифровізації суспільних відносин і самого права, що регулює ці відносини. Цифрова трансформація здійснює безпосередній вплив на реалізацію фундаментальних прав людини, сприяє появі нових прав людини і громадянина як учасника глобального інформаційного та цифрового простору. Результати цифровізації вимагають осмислення та адекватного формулювання правового механізму регулювання, реалізації та захисту вже існуючих та тих, які тільки на початку формування, прав людини з метою сталого соціально-економічного розвитку, забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Сфера цифрових відносин характерна ознаками віртуальності та транскордонності, потребує особливої уваги до сфери основних прав людини з точки зору їх забезпечення з урахуванням особливих властивостей цього середовища, де суб'єкти та об'єкти дуже часто виступають своєрідною «симуляцією», а межі здійснення прав індивідів і втручання в них не завжди однозначно ідентифікуються. Як показує практика розвитку права в сучасному світі, в понятійно-правовий обіг поступово вводиться категорія «цифрові права» (які ще іменують, як інтернет-права, мережеві права), що набула поширення, як вагомий елемент для характеристики правового стану особи в мережі Інтернет. У той же час така категорія прав, як «цифрові права», до теперішнього часу не отримала загального визнання ні в праві, ні в доктрині, в тому числі з огляду на вітчизняний правовий та правозастосовний досвід. Очевидно, це пов'язано з тим, що проблема пошуку, визначення специфіки основних прав людини (їх змісту та реалізації) в цифровому середовищі виникла порівняно недавно і, можливо, вирішення цього питання – справа найближчого майбутнього.

В наш час, коли стрімко з'являються та розвиваються нові технології, так само швидко збільшуються загрози недоторканності приватного життя. Право на приватність є одним із основних прав, закріплених у міжнародному праві. Із збільшенням цифровізації сучасного життя захист приватного життя ускладнився. Як державні, так і недержавні організації часто втручаються у приватне життя громадян. Навіть ті законодавчі акти, що регламентують можливість такого втручання та визначають випадки надання дозволу відповідним органам на це, не встигають за стрімким розвитком технологій. Способи захисту, які пропонуються чинним законодавством, не встигають за вимогами сучасного світу, виникає необхідність перегляду механізмів правового регулювання та професійної правосвідомості в цілому. В. Харцог і Н. Річардс, піддаючи аналізу існуючі норми та методи регулювання відносин конфіденційності, справедливо зазначають, що мінімізований набір правових норм розв'язує руки компаніям, які отримують прибуток шляхом вилучення якомога більшої цінності з особистих даних користувачів, принцип «інформування та вибору» переводить найважливіші умови надання інформаційних послуг в площину пунктів, написаних дрібним шрифтом в кінці договорів [1, с. 1193].

Інші дослідники відзначають, що технології спостереження у багатьох ситуаціях створюють можливості для серйозних порушень недоторканності приватного життя з боку урядів, окремих людей і приватного сектора [2]. У тих випадках, коли вони використовуються відповідно до міжнародних стандартів прав людини, технології спостереження часто можуть бути ефективним інструментом правоохоронної діяльності. Разом з тим, непоодинокі випадки застосування програмного забезпечення для адресного прослуховування каналів зв'язку та розпізнавання осіб, використання якого може призводити до порушень прав людини (наприклад, права на мирний протест), свавільних арештів та затримань [3, с. 235]. Ці технології можуть також неправильно ідентифікувати певні групи меншин, закріплюючи існуючі в суспільстві стереотипи [4, с. 10], підвищувати ймовірність того, що представники маргіналізованих груп і громад меншин будуть частіше стикатися з дискримінацією, наприклад під час видачі кредиту [5, с. 1268].

Дослідженню прав людини в умовах цифровізації, та цифрових прав зокрема, присвячені праці таких зарубіжних вчених, як Borisov N. [2], Coccoli J. [6], Galindo F. [7], Garcia-Marco J. [7], Hamman K. [4], Hartzog W. [1], Jahid S. [2], Kapadia A. [2], Mittal P. [2], Nilizadeh Sh. [2], Richards N. [1], Riordan J. [8], Smith R. [4], Tomalty J. [9] та ін. Висловлені в їх працях погляди та міркування про права людини в епоху цифровізації будуть враховані в межах цієї роботи.

Одночасно з цим, цілісного теоретичного правового дослідження щодо впливу цифровізації на фундаментальні права та свободи людини, осмислення та адекватного формулювання правового механізму регулювання, реалізації та захисту цих прав в умовах цифрової трансформації в юридичній доктрині не здійснювалось, система вітчизняних нормативно-правових актів в цій сфері знаходиться лише на початковій стадії напрацювання. Отже, основною метою дослідження є характеристика прав людини в епоху цифровізації, виявлення викликів та загроз, які вона може створювати для таких прав а також дослідження перспектив їх розвитку в майбутньому.

1. МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Для здійснення дослідження було застосовано систему методів наукового пізнання, зокрема загальнофілософський, загальнонаукові (діалектичний, аналізу, синтезу, абстрагування, аналогії), приватні методи наукового пізнання, що застосовуються в багатьох галузевих науках (порівняльний, кількісного й якісного аналізу), а також спеціально-юридичні (формально-юридичний, порівняльно-правовий, системно-структурний).

Загальнофілософський (універсальний) метод пізнання використовувався на всіх етапах пізнавального процесу. Діалектичний метод був використаний для аналізу доктринальних підходів до визначення терміну «цифрові права», який до теперішнього часу не отримав загального визнання ні в праві, ні в док-

трині, в тому числі з огляду на вітчизняний правовий та правозастосовний досвід. За допомогою методу аналізу розкриті характерні ознаки та вивчені окремі особливості прав людини в епоху цифровізації, аналітичне тлумачення надало можливість розкласти це поняття на окремі елементи, зокрема виокремити етап становлення таких прав та дослідити його, як окрему частину цілого. Метод аналізу також посприяв виявленню характерних ознак та особливостей цифрових прав, дозволив виявити схожість а також провести їх відмінність з класичними правами людини, співвіднести універсальний каталог прав людини з правами, які почали формуватися в умовах цифровізації, виявити їх місце в ньому.

За допомогою методу синтезу приходимо до висновку, що під цифровими правами слід розуміти розширення універсальних прав людини до потреб суспільства, заснованого на інформації. Герменевтичний метод застосовувався при тлумаченні наукових понять теорії права та положень чинного законодавства. Метод дедукції надав можливість на основі доктринальних поглядів науковців вивести загальний висновок щодо характерних ознак цифрових прав, підстав для їх класифікації. Індуктивний метод пізнання надав можливість одержати загальний висновок, що масовий контроль і аналіз загальнодоступної інформації мають далекосяжні наслідки для суспільства, особливу небезпеку вони представляють для різних меншин та осіб з опозиційними поглядами. Існує необхідність розробки набору базових правил як на державному, так і на місцевому рівнях, який дозволить контролювати передові технології, що використовуються в нагляді держави за громадянами, на загальнодержавному рівні потрібно закріпити базовий захист громадян від надмірного державного моніторингу соціальних мереж та інших загальнодоступних даних.

Формально-логічний метод став у нагоді при аналізі змісту чинного законодавства України щодо цифровізації сфер суспільного життя, з'ясуванні проблематики його законодавчої техніки у відповідних нормативно-правових актах. Завдяки порівняльно-правовому методу проведено компаративний аналіз і вивчено особливості законодавчого регулювання та захисту прав людини в умовах цифровізації на предмет виявлення найбільш передових правових засобів, що можуть бути інкорпоровані до національного законодавства у відповідній сфері.

Свого застосування також дістали й спеціально-юридичні методи, зокрема формально-юридичний та системно-структурний використано при розробці та вивченні термінологічного апарату даної роботи, а саме при з'ясуванні змісту категорій «права людини», «цифровізація», «цифрові права», а також при формулюванні дефініції зазначених правових категорій.

Теоретичну основу дослідження становлять переважно наукові праці й висновки провідних зарубіжних фахівців, присвячені дослідженню проблем забезпечення захисту прав людини в умовах масової цифровізації суспільних відносин. Нормативна база для цього дослідження включає чинні закони та інші

нормативно-правові акти України, що регулюють суспільно-правові відносини, які виникають у зв'язку з цифровою трансформацією, нормативно-правові акти країн Європи та світу, міжнародних організацій. Емпіричну базу для дослідження становлять судові рішення Європейського Суду з прав людини, який активно враховує сучасні виклики правам людини при тлумаченні норм статей Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. Окрім цього, в роботі використовуються доктринальні джерела, що розкривають зміст та характерні особливості реалізації прав та свобод людини в умовах цифровізації, та пропонують перспективні шляхи їх захисту від можливих загроз.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Сьогодні кожна людина свідомо того, що з виходом в глобальну мережу можуть виникнути проблеми, пов'язані з порушенням прав людини в процесі використання веб-технологій, в тому числі зумовлені неналежною поведінкою людей, що діють в межах різних юрисдикцій, правової, політичної та інформаційної культур. Як відзначають дослідники, поява Інтернету не створила набору «нових моделей поведінки» – здебільшого вона в значній мірі відтворює колишні моделі. Змінилися лише наслідки такої поведінки і проблеми, пов'язані з її правовим регулюванням [7, с. 2]. Перед державою та суспільством постали важливі завдання: визначити нові права і перспективи розвитку традиційних прав. Запропонувати концептуальні та прийнятні варіанти вирішення цих завдань і проблем покликані законодавці, науковці, фахівці в сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Будь-який аналіз впливу нових технологій на права людини, як зазначає Якопо Кокколі, є надзвичайно складним і вимагає попереднього врахування двох аспектів. Перший обумовлений еволюційним проміжком часу, який розділяє досягнення технічного прогресу та їх юридичне оформлення. Адаптація і національних, і міжнародних правових норм до новацій науки і техніки, зокрема до цифрових технологій, є занадто повільною та малоефективною. Другий аспект відображає тенденцію їх розвитку на міжнародному рівні. Врахування цих аспектів повинно визначати цілі в сфері захисту прав людини: поперше, виникає потреба в реінтерпретації традиційних прав людини в світлі науково-технологічного розвитку; по-друге, з'являються нові права людини, які можуть бути визначені як «*sui generis*» – покоління цифрових прав [6, с. 224-225].

Процес цифровізації каталізує стирання меж між традиційними галузями права. Інформація та технології вже присутні в кожній галузі, вони стають спільним знаменником і здатні визначати єдину логіку права. Цінність меж галузей права знижується в правовій практиці, що неминуче впливає й на теорію права. Категорія цифрових прав отримує поступове визнання в глобальному, регіональному і національному контекстах. Іноді це відбувається в порядку

регулювання конкретних прав людини, які прийнято відносити до цифрових, комунікаційних, іноді ж на більш комплексній основі – при визначенні детального переліку таких прав. У той же час така категорія прав, як «цифрові права», до теперішнього часу не отримала загального визнання ні в праві, ні в доктрині, в тому числі з огляду на вітчизняний правовий та правозастосовний досвід. Очевидно, це пов'язано з тим, що проблема пошуку, визначення специфіки основних прав людини (їх змісту та реалізації) в цифровому середовищі виникла порівняно недавно і, можливо, вирішення цього питання – справа найближчого майбутнього. Як би там не було, завданням сьогодення має стати осмислення існуючих уявлень про цифрові права та того, кому вони належать і що собою являють, які блага покликані захищати, як корелюють з основними правами і свободами (наскільки вони самостійні). В загальному розумінні під цифровими правами слід розуміти розширення універсальних прав людини до потреб суспільства, заснованого на інформації. На нашу думку, цифрові права можуть включати широке коло основних прав, які реалізуються в цифровому середовищі і вимагають дослідження з точки зору властивостей цього середовища. При цьому базові цифрові права є перш за все похідними від інформаційних прав, але до них не зводяться.

На сьогодні вже активно виділяють такі цифрові права, як: право на доступ до інформації; право на доступ до інформаційних платформ і технологій; право на захист персональних даних (особистих і біометричних); право на свободу зібрань та об'єднань онлайн; право на цифрову освіту та доступ до цифрових знань; права, пов'язані із захистом генетичної інформації; права на участь в обороті майна в цифровій сфері; право бути забутим; можливість реалізації особистих, соціальних, економічних, політичних і культурних прав на основі нових технологічних платформ. Тобто, традиційні та розповсюджені у всьому світі права та свободи людини трансформуються, наповнюються новими аспектами та змістом, розгалужуються на такі, що пов'язані саме з процесом цифровізації. Тривають дискусії з приводу права на доступ до мережі Інтернет. Окремі науковці стоять на позиції, що право на доступ до мережі Інтернет варто виділяти як окрему категорію, відносячи його до групи цифрових прав. Інші вважають, що існування права на доступ до Інтернету залишається спірним питанням на доктринальному рівні. Дослідники відзначають, що доступ до Інтернету не може розглядатися як універсальне природне право, яке належить усім людям в силу їх природи. Природа людини не передбачає доступу до Інтернету, люди століттями жили без нього без шкоди для своєї природи і, можливо, будуть обходитися без нього і в майбутньому, якщо на зміну Інтернету придуть нові, більш ефективні технології [9, с. 6].

Доступ до Інтернету сам по собі юридичної цінності не має, він важливий як засіб реалізації інших прав та свободи людини загалом – основи всіх її природних прав. Соціальні форми та способи буття людської свободи різноманітні

й історично мінливі. Сьогодні вони стають все більш технологічно оснащеними і технологічно залежними. Інтернет (й необхідність доступу до нього) – один із проявів цієї тенденції. Конкретні соціально, історично та культурно (в тому числі і технологічно) обумовлені способи реалізації особистої свободи цілком можуть кваліфікуватися як права людини. Безумовно, здійснення практично всіх прав людини поки ще можливе і без доступу до мережі Інтернет, але, звичайно, менш ефективно.

Вкрай актуальним з позиції захисту прав людини залишається питання її безпеки при користуванні мережею Інтернет.

Так, представники одного з найстаріших освітніх і наукових центрів Іспанії в Університеті Сарагоси професор Ф. Галіндо і професор Ж. Г. Марко ставлять питання про те, чи може мережа Інтернет сприяти зміцненню свободи вираження поглядів та обміну інформацією без обмеження свободи волі його користувачів? Науковці обґрунтовано зазначають, що повсюдне використання інформаційно-пошукових систем і автоматизм, який їм властивий, з одного боку, полегшують доступ до різної інформації, що зберігається в Інтернеті, й таким чином сприяють зміцненню свободи. З іншого боку, це породжує проблеми, пов'язані з конфіденційністю, відсутністю прозорості використання інформації і контролю з боку користувачів. Ф. Галіндо і Ж. Г. Марко вірно відзначають, що ключові слова запиту в сукупності зі зв'язаними з ними метаданими можуть дати можливість практично будь-кому отримати інформацію про користувача, включаючи його інтереси, звички та уподобання. Більш того, деякі запити можуть містити ідентифікатори і квазіідентифікатори, які дозволяють зв'язати їх з конкретною людиною [7, с. 8].

Виникає ще одне важливе питання і з позицій теорії, і з позицій практики правового регулювання – це відповідальність інтернет-посередників. Ця проблема не нова, їй присвячено чимало досліджень, найбільший інтерес серед яких представляє монографія професора університету Ліверпуля Дж. Рердана «Відповідальність інтернет-посередників» [8]. Автор у роботі намагається визначити межі відповідальності та розглянути їх з точки зору різних галузей права. Ця робота покликана допомогти суддям, практикам і вченим запропонувати більш чіткі і послідовні правила, що регулюють діяльність наступного покоління інтернет-посередників, а також спори, пов'язані з їх послугами.

Відповідальність інтернет-посередників охоплює широке коло проблем, тим самим викликаючи зацікавленість наукової спільноти у їх вирішенні. Разом з тим, результати досліджень показують, що посилення відповідальності інтернет-посередників та тиск на них можуть негативно позначитися на діяльності бізнес-сфери, пов'язаної з даними. Як зазначається, при встановленні такої відповідальності необхідно завжди пам'ятати, що при ухваленні відповідних рішень треба також подбати про те, щоб не руйнувалися працюючі бізнес-моделі. Дж. Рердан обґрунтовано вважає, що інтелектуальна власність, захист

даних, мережевий нейтралітет, інфраструктура спектру послуг та конкурентне законодавство – це сфери, в яких політикам та законодавцям перевагу варто віддавати зваженому, пропорційному підходу при визначенні заходів відповідальності. Комітет Міністрів Ради Європи випустив рекомендацію¹ щодо ролі і обов'язків інтернет-посередників. У документі узагальнені міжнародні стандарти прав людини в ситуаціях, коли держави обмежують роботу інтернет-посередників (в тому числі шляхом блокування і видалення контенту або будь-яких інших заходів, які можуть призвести до обмеження права на доступ до інформації та свободи слова). Відповідно до цієї рекомендації держави повинні:

- давати оцінку потенційному впливу запланованих заходів на права людини і приймати тільки ті заходи, які досягають необхідної мети при мінімальному обмеженні прав;

- забезпечити наявність процедурних гарантій: судової процедури прийняття рішення про обмеження доступу до контенту, засобів правового захисту тощо;

- не накладати на інтернет-посередників загального зобов'язання здійснювати моніторинг контенту третіх осіб, який такі платформи розміщують, передають або зберігають;

- забезпечити, щоб заходи відповідальності, які застосовуються до інтернет-посередників, були пропорційними, оскільки надмірно суворі заходи відповідальності призводять до того, що інтернет-посередники починають самостійно обмежувати допустимий контент;

- не накладати на інтернет-посередників відповідальності за контент третіх осіб, який вони розміщують. Інтернет-посередників можна притягнути до відповідальності, якщо вони не обмежують поширення контенту, як тільки їм стає відомо про його незаконний характер;

- заохочувати розвиток саморегулювання або спільного регулювання інтернет-платформ.

Цифрові технології здатні допомагати в подоланні дискримінації (наприклад, шляхом розширення доступу до фінансових послуг за рахунок розвитку мобільних грошей) або посилювати її. Останнє часто пов'язують з потенційною здатністю алгоритмів відтворювати дискримінаційні практики. Так, в Декларації про маніпулятивні можливості алгоритмічних процесів Комітет Міністрів Ради Європи відзначає, що технологічний прогрес дозволяє на підставі доступних даних робити досить докладні висновки про людей, відносячи їх до тих чи інших

¹ Recommendation CM/Rec (2018) 2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries. 2018. URL: <https://rm.coe.int/1680790e14> (date of access: 12.01.2021)

Recommendation CM/Rec (2018) 2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries. (2018, March). Council of Europe. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680790e14>

категорій [10]. Така практика тільки підкріплює існуючі форми соціальної, культурної, релігійної, юридичної та економічної сегрегації. Це дозволяє розподілити людей на підставі їх цифрових профілів. Такі дії можуть здійснити на їх життя безпосередній вплив, зокрема, коли система штучного інтелекту використовується для прийняття рішень про те, хто першочергово має право на отримання іпотеки або послуг в галузі охорони здоров'я. Про проблеми конфіденційності пише і експерт в сфері мережевої безпеки Х. Абельсон. Він стверджує, що шкода, яку може завдати надання виняткового права доступу до інформації правоохоронним органам, буде дуже серйозною. Крім очікуваних технічних складнощів буде зростати кількість проблем, пов'язаних із загальним регулюванням. В такій ситуації немає гарантій, що збережуться принципи поваги до прав людини і верховенства права [11, с. 72]. Таким чином, ризик поширення конфіденційних даних досить великий. Проблема забезпечення конфіденційності знаходиться в постійному розвитку. Суспільство все більше занурюється в інтернет-простір, а влада намагається максимально контролювати загальнодоступні дані, які розміщуються в соціальних мережах. Безперечно, такий високий рівень державного нагляду підриває права особи на свободу слова і компрометує засади демократії.

Масовий контроль і аналіз загальнодоступної інформації мають далекосяжні наслідки для суспільства, особливу небезпеку вони представляють для різних меншин та осіб з опозиційними поглядами. Існує необхідність розробки набору базових правил як на державному, так і на місцевому рівнях, який дозволить контролювати передові технології, що використовуються в нагляді держави за громадянами. Більш того, саме на загальнодержавному рівні потрібно закріпити базовий захист громадян від надмірного державного моніторингу соціальних мереж та інших загальнодоступних даних. Вплив нових технологій на права людини потроху завойовує увагу також науковців різних галузей права. Так, очевидні зміни цифрові технології внесли в трудове право. В багатьох сферах економіки сучасні технології дозволяють виконувати трудову функцію поза місцезнаходженням роботи і робочого місця, не тільки вдома (home office), але й у будь-якому зручному місці (mobile office).

Від працівника роботодавець часто очікує, що він повинен бути доступним в будь-який час. Якщо в економіках, що розвиваються, це скоріше плюс і сприймається позитивно як самими працівниками, охочими більше заробляти, так і споживачами, яким зручно, наприклад, здійснювати покупки в нічний час, то в розвинених країнах традиційні цінності (право на відпочинок і приватне життя) беруть гору. У Франції в серпні 2016 року прийнятий Закон про працю, модернізацію соціального діалогу та забезпечення професійної кар'єри¹, один

¹ LOI No. 2016-1088 "Relative au travail, à la modernisation du dialogue social et à la sécurisation des parcours professionnels". Loi de l'Etat le 8 août 2016. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000032983213/>. (date of access: 12.01.2021)

з розділів якого називається «Адаптація трудового права в цифрову епоху». Закон вперше закріпив право працівника на відключення цифрових пристроїв (зокрема, телефону та електронної пошти) задля непорушення його часу відпочинку, відпустки, а також для поваги до приватного і сімейного життя. Тобто, в неробочий час французькі працівники мають право не відповідати на дзвінки та електронні листи роботодавця. І дійсно, у вихідні та святкові дні французи практично «недоступні». Франція стала першою країною, що включила це право в трудове законодавство.

Оскільки час відпочинку співробітників тепер не може бути зайнято професійними запитами (наприклад, відповідями на електронні листи), одна з перспективних можливостей полягає в тому, що значна частина цих співробітників проводить ще більше часу в соціальних мережах, таких як Facebook, YouTube або Twitter. Таким чином, оплачуваний професійний час можна замінити цифровою роботою, зокрема на сервісах мікротехнологій, таких як Amazon Mechanical Turk.

Цифровізація здатна осучаснити й галузь екологічного права. Зокрема, правові спори щодо стану навколишнього середовища в тій чи іншій місцевості вирішуватимуться швидше, якщо буде забезпечено механізм передачі даних про стан забруднення населенню в режимі реального часу. В адміністративному праві також виникає безліч нових явищ, що позначаються на порядку здійснення державного управління. Розвиваються механізми електронної участі громадян в управлінні, збагачуються способи інформування суспільства з боку державних інститутів. Однак, озвучуються не просто побоювання, а конкретні підтвердження того, що соціальні мережі, та й Інтернет в цілому становлять загрозу і демократії, і самій державі. Держава традиційно підтримує координаційні і посередницькі механізми для суспільства, мінімізуючи прямі контакти громадян. Ще в 2013 р ООН попереджала, що держави ризикують опинитися в стороні від спілкування громадян між собою. Саме це спонукає держави самим активно «йти» в Інтернет. Участь державних органів у цифровому середовищі стає важливою складовою. Осторонь ці процеси не оминули й Україну. Так, українська влада, залишаючись в тренді цих змін, усіяко сприяє процесу цифрової трансформації, результатом чого станом на сьогодні є прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67¹. Для активізації роз-

Law No. 2016-1088 “Of relating to work, the modernization of social dialogue and the securing of professional careers”. (2016, August). Retrieved from <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000032983213/>

¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України № 67 «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17.01.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.01.2021)

виту цифровізації у складі Кабінету Міністрів України також створено профільне міністерство – Міністерство цифрової трансформації України, яке зокрема покликане забезпечити формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства; формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; формування та реалізацію державної політики у сфері відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу.

Адаптація як національних, так і міжнародних правових норм, які покликані врегульовувати сферу науки та новітніх технологій, відбувається повільно, а чинне законодавство не здатне адекватно регулювати ситуації, породжені технологічними інноваціями. На глобальному рівні ця проблема була зафіксована Резолюцією ООН 2450 (XXIII), в якій запропоновано розпочати процес міждисциплінарних досліджень на національному та міжнародному рівнях, націлених на визначення стандартів захисту прав та свобод людини від потенційного впливу нових технологій. Резолюція закликає сконцентрувати зусилля на встановленні балансу між науковим і технічним прогресом та інтелектуальним, духовним, культурним і моральним багатством націй [12, с. 4]. На рівні Ради Європи питання впливу нових технологій на права людини було розглянуто усіма ключовими інстанціями. Комітет міністрів та Парламентська асамблея прийняли відповідні декларації та рекомендації, постійно проводяться конференції та наукові дослідження, присвячені законодавству і практиці різних країн Ради Європи в сфері свободи Інтернету [13]. Європейський Суд з прав людини (ЄСПЛ) також враховує сучасні виклики правам людини при тлумаченні норм статей Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (ЄКПЛ). Питання, пов'язані зі збором і зберіганням державними органами даних про людину, традиційно займають значну частину від загального числа справ щодо права на повагу до приватного життя (ст. 8 ЄКПЛ). Як неодноразово наголошував ЄСПЛ в своїй практиці, сучасні технології збору та зберігання даних можуть поставити під загрозу права людини [14].

Ще в 2008 році в справі *S. and Marper vs the United Kingdom* [15], яка стосувалась безстрокового зберігання в базі даних відбитків пальців, зразків клітин і профілів ДНК заявників, після того як кримінальне переслідування закінчилося для одного з них виправдувальним вироком, а для іншого – припиненням справи, Велика палата ЄСПЛ вказала, що використання сучасних наукових

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 67 “On approval of the Concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 and approval of the action plan for its implementation”. (2018, January). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

методів в системі кримінального правосуддя за всяку ціну неприпустимо. Необхідне дотримання балансу між потенційною вигодою від широкого використання таких методів та інтересами, пов'язаними з захистом особистого життя. Будь-яка держава, яка застосовує передові досягнення технологій, несе особливу відповідальність за «дотримання справедливого балансу». Суд прийшов до висновку, що беззаперечний і невиборний характер повноважень, пов'язаних з зберіганням відбитків пальців, зразків клітин і профілів ДНК осіб, які підозрювалися в скоєнні злочинів, але не засуджених за них, як це мало місце в приведеному випадку, не забезпечує дотримання справедливого балансу між конкуруючими суспільними та приватними інтересами.

Ряд справ стосується питань збору даних шляхом секретного перехоплення комунікацій і, зокрема, наявності або відсутності ефективних гарантій проти зловживання в цій сфері. У справі *Szabo and Vissy vs Hungary* [16] 2016 року щодо угорського законодавства про секретне антитерористичне спостереження, заявники скаржилися на те, що вони потенційно могли стати об'єктами такого спостереження під приводом охорони громадської безпеки, при цьому заходи втручання в їхнє приватне життя не виправдані й не пропорційні в силу недосконалості цього законодавства, зокрема через те, що воно не передбачає судового контролю за рішеннями спецслужб. ЄСПЛ зазначив, що наслідком боротьби з проявами сучасного тероризму є бажання держав вдатися до передових технологій збору інформації, наприклад масового моніторингу ліній зв'язку. Однак, маючи на меті запобігання терористичних актів, держава зобов'язана вжити заходів, щоб законодавство, яке регулює застосування таких технологій, не допускало можливості зловживання ними. Суд встановив, що у цій справі така умова не була дотримана – згідно із законодавством заходи стеження могли застосовуватися фактично до будь-якої особи в Угорщині, а технології дозволяли збирати інформацію в масовому порядку, включаючи і осіб, які перебували поза сферою проведення операції. Більш того, наказ про застосування таких заходів віддавався органами виконавчої влади і не міг бути оскарженим.

У травні 2014 року Європейський суд ухвалив рішення [17], яким надав право громадянам країн ЄС звертатися до будь-яких пошукових систем з проханням видалити ті чи інші посилання, що містять приватну інформацію про заявників. Суд вказав, що якщо запит виправданий і немає перешкод до його виконання, адміністратор пошукової системи зобов'язаний задовольнити прохання. Рішення суду стало несподіванкою, оскільки суперечило думці генерального адвоката Суду ЄС, який вважав, що пошукова система Google не повинна розглядатися як суб'єкт, що контролює особисті дані на сторінках, які обробляє. Варто зазначити, що Генеральний адвокат має таку ж кваліфікацію, як і судді, а його обов'язком є надання незалежної та аргументованої думки щодо тієї чи іншої справи, яка потрапила в Європейський суд, до того, як розглядати позов по суті приступлять самі судді. Думка генерального адвоката не має сили судо-

вого рішення, але здебільшого суд враховує його рекомендації. Судовий розгляд про «право бути забутим» став винятком, суд не врахував позиції генерального адвоката. Рішення Європейського суду було позитивно оцінено, воно стало справжньою перемогою в боротьбі за охорону особистих даних європейців. Постанова суду підтвердила необхідність перенести норми захисту інформації з «кам'яного цифрового століття» в сучасний світ, та надала можливість зміцнюватися та розширюватися праву громадян бути забутими в мережі Інтернет.

Таким чином, уявлення про універсальність прав людини можуть бути гармонійно пов'язані з нейтральністю та універсальністю цифрових технологій [18]. В епоху цифровізації сутність людини і її основних запитів навряд чи зміниться, як і основні цінності, що з ними пов'язані. І саме права людини можуть стати «уніфікованою цільовою перспективою» («unifying purposive perspective») при визначенні відношення до різних технологій, що передбачає аналіз того, як їх використання впливає на права і свободи, честь і гідність людей. [19, с. 14]. Ця ідея є досить перспективною, враховуючи певну розгубленість науковців та практиків перед викликами, які несе в собі ера цифрових технологій.

ВИСНОВКИ

Ера цифрових технологій дає нові, ширші можливості реалізації прав і свобод людини та громадянина, але в той же час вона створює нові виклики та загрози для забезпечення цих прав і свобод. Цифровізація практично усіх сфер життя призводить в деяких випадках і до негативного впливу, перш за все щодо забезпечення природних, невідчужуваних прав людини, особливо коли мова йде про недоторканність особистого життя. В більшості випадків користувачі цифрових технологій та всесвітньої мережі Інтернет захищають особисту інформацію в індивідуальному порядку, використовуючи найрізноманітніші технології. Але це не завжди ефективно в силу як об'єктивних, так і суб'єктивних причин, а значить – існує пряма загроза багатьом фундаментальним природним правам і свободам людини і громадянина.

На сьогодні вже не виникає сумнівів, що ефективний механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина неможливий без ефективного інформаційного наповнення. Але в той же час зрозуміло, що інформаційні технології, їх використання при реалізації прав людини не завжди носять тільки позитивний характер. Повсюдне використання цифрових технологій не тільки забезпечує реалізацію прав і свобод людини і громадянина, але й часом безпосередньо зачіпає фундаментальні права людини, в багатьох випадках порушуючи їх. А це об'єктивно ставить перед державами світу та міжнародним співтовариством непрості завдання щодо вирішення наявних проблем у цій сфері з метою забезпечення балансу прав і законних інтересів особи, суспільства та держави. Процес цифровізації каталізує стирання меж між традиційними галузями права.

Інформація та технології вже присутні в кожній галузі, вони стають спільним знаменником і здатні визначати єдину логіку права, що неминуче впливає й на теорію права. Категорія цифрових прав отримує поступове визнання в глобальному, регіональному і національному контекстах. Іноді це відбувається в порядку регулювання конкретних прав людини, які прийнято відносити до цифрових, комунікаційних, іноді ж на більш комплексній основі – при визначенні детального переліку таких прав.

Завданням сьогодення має стати осмислення існуючих уявлень про цифрові права та того, кому вони належать і що собою являють, які блага покликані захищати, як корелюють з основними правами і свободами (наскільки вони самостійні). В загальному розумінні під цифровими правами слід розуміти розширення універсальних прав людини до потреб суспільства, заснованого на інформації. Цифрові права можуть включати широке коло основних прав, які реалізуються в цифровому середовищі і вимагають дослідження з точки зору властивостей цього середовища. При цьому базові цифрові права є перш за все похідними від інформаційних прав, але до них не зводяться.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Наукова цінність статті полягає у тому, що в ній на основі опрацювання проблем теоретичного та нормативного характеру окреслені основні виклики, які постають перед правами та свободами людини в умовах цифровізації, вироблені пропозиції щодо перспективних шляхів захисту цих прав в нових умовах. Розкрита категорія «цифрові права», яка до теперішнього часу не отримала загального визнання ні в праві, ні в доктрині, в тому числі з огляду на вітчизняний правовий та правозастосовний досвід. Надається визначення цифровим правам, під якими слід розуміти розширення універсальних прав людини до потреб суспільства, заснованого на інформації. Цифрові права можуть включати широке коло основних прав, які реалізуються в цифровому середовищі і вимагають дослідження з точки зору властивостей цього середовища. При цьому базові цифрові права є перш за все похідними від інформаційних прав, але до них не зводяться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Richards N., Hartzog W. Privacy's trust gap [Resensio]. The Yale Law Journal, 2017. Vol. 126. P. 1180–1224.
- [2] Nilizadeh Sh., Jahid S., Mittal P., Borisov N., Kapadia A. Cachet: a decentralized architecture for privacy preserving social networking with caching. CoNEXT 12: Proceedings of the 8th international conference on Emerging networking experiments and technologies. New York: Association for Computing Machinery, 2012. P. 337–348 <https://dl.acm.org/doi/10.1145/2413176.2413215>
- [3] Wang J. Carceral Capitalism (Semiotext(e) Intervention Series). South Pasadena: Semiotext(e), 2018.

- [4] Hamman K., Smith R. Facial recognition technology: where will it take us? *Criminal Justice*. 2019. Vol. 34, No. 1. P. 8–17.
- [5] Prince A. E. R., Schwarcz D. Proxy discrimination in the age of artificial intelligence and big data. *Iowa Law Review*. 2020. Vol. 105, No. 3. P. 1257–1318.
- [6] Coccoli J. The Challenges of new technologies in the implementation of human rights: An analysis of some critical issues in the digital era, peace human rights governance. *Peace Human Rights Governance (PHRG)*. 2017. Vol. 1, No. 2. P. 223–250.
- [7] Galindo F., Garcia-Marco J. Freedom and the Internet: Empowering citizens and addressing the transparency gap in search engines. *European Journal of Law and Technology*. 2017. Vol. 8, No. 2. P. 1–18.
- [8] Riordan J. *The Liability of Internet Intermediaries*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 639 p.
- [9] Tomalty J. Is There a Human Right to Internet Access? *Philosophy Now*. 2017. Vol. 118. P. 6–8.
- [10] The age of digital interdependence. Report of the UN Secretary-General’s High-level Panel on Digital Cooperation. URL: <https://www.un.org/en/pdfs/DigitalCooperation-report-for%20web.pdf> (date of access: 12.01.2021)
- [11] Abelson H. Keys under doormats: Mandating insecurity by requiring government access to all data and communications. *Journal of Cybersecurity*. 2015. Vol. 1. P. 69–79.
- [12] Access to Internet and freedom to receive and impart information and ideas: Factsheet of the European Court of Human Rights. Strasbourg, 2018. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Access_Internet_ENG.pdf (date of access: 13.01.2021)
- [13] Freedom of expression, the Internet and new technologies. Thematic factsheet. Strasbourg, 2017. URL: <https://rm.coe.int/factsheeton-freedom-of-expression-internet-and-new-technologies-11aug/1680738366> (date of access: 13.01.2021)
- [14] New technologies: Factsheet of the European Court of Human Rights. Strasbourg, 2018. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf (date of access: 13.01.2021)
- [15] S and Marper v United Kingdom, Judgment, European Court of Human Rights, Application No. 30562/04, no 30566/04, IHRL 2882 (ECHR 2008), 4th December 2008. URL: <https://rm.coe.int/168067d216> (date of access: 13.01.2021)
- [16] Szabo and Vissy v. Hungary, Judgment, European Court of Human Rights, Application No. 37138/14, 12 January 2016. URL: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/jan/echr-case-SZAB-%20AND-VISSY-v-%20HUNGARY.pdf> (date of access: 13.01.2021)
- [17] Google Spain SL Google Inc. V Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) Mario Costeja González Judgment of the Court (Grand Chamber) in Case C-131/12, 13 May 2014 URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=794833> (date of access: 13.01.2021)
- [18] Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук’янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 564 с.
- [19] Brownsword R., Scotford E., Yeung K. Law, Regulation, and Technology: The Field, Frame, and Focal Questions. *The Oxford Handbook of Law, Regulation and Technology*, 2017. P. 3–40.

REFERENCES

- [1] Richards, N., & Hartzog, W. (2017). Privacy's trust gap [Resensio]. *The Yale Law Journal*, 126, 1180-1224.
- [2] Nilizadeh, Sh., Jahid, S., Mittal, P., Borisov, N., & Kapadia, A. (2012). Cachet: A decentralized architecture for privacy preserving social networking with caching. *CoNEXT 12: Proceedings of the 8th international conference on Emerging networking experiments and technologies* (pp. 337-348). New York: Association for Computing Machinery.
- [3] Wang, J. (2018). *Carceral Capitalism*. South Pasadena: Semiotext(e).
- [4] Hamman, K., & Smith, R. (2019). Facial recognition technology: Where will it take us? *Criminal Justice*, 34(1), 8-17.
- [5] Prince, A. E. R., & Schwarcz, D. (2020). Proxy discrimination in the age of artificial intelligence and big data. *Iowa Law Review*, 105(3), 1257-1318.
- [6] Coccoli, J. (2017). The challenges of new technologies in the implementation of human rights: An analysis of some critical issues in the digital era. *Peace Human Rights Governance*, 1(2), 223-250.
- [7] Galindo, F., & Garcia-Marco, J. (2017). Freedom and the Internet: Empowering citizens and addressing the transparency gap in search engines. *European Journal of Law and Technology*, 8(2), 1-18.
- [8] Riordan, J. (2016). *The liability of Internet intermediaries*. Oxford: Oxford University Press.
- [9] Tomalty, J. (2017). Is there a human right to Internet access? *Philosophy Now*, 118, 6-8.
- [10] The age of digital interdependence: Report of the UN Secretary-General's High-level Panel on Digital Cooperation. (2019). Retrieved from <https://www.un.org/en/pdfs/DigitalCooperation-report-for%20web.pdf>.
- [11] Abelson, H. (2015). Keys under doormats: Mandating insecurity by requiring government access to all data and communications. *Journal of Cybersecurity*, 1, 69-79.
- [12] Access to Internet and freedom to receive and impart information and ideas: Factsheet of the European Court of Human Rights. Strasbourg. (2018). Retrieved from http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Access_Internet_ENG.pdf.
- [13] Freedom of expression, the Internet and new technologies. Thematic factsheet. (2017, August). Retrieved from <https://rm.coe.int/factsheeton-freedom-of-expression-internet-and-new-technologies-11aug/1680738366>.
- [14] New technologies: Factsheet of the European Court of Human Rights. Strasbourg. (2018, February). Retrieved from http://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf.
- [15] Case of S. and Marper v. The United Kingdom. Judgment. European Court of Human Rights, Application No. 30562/04 and No. 30566/04. (2008, December). Retrieved from <https://rm.coe.int/168067d216>.
- [16] Szabo and Vissy v. Hungary, Judgment, European Court of Human Rights, Application No. 37138/14. (2016, January). Retrieved from <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/jan/echr-case-SZAB-%20AND-VISSY-v-%20HUNGARY.pdf>.
- [17] Google Spain SL Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) Mario Costeja González, Judgment of the Court (Grand Chamber) in Case C-131/12. (2014, May). Retrieved from <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=794833>.

- [18] Petryshyn, O. V. (2020). *General theory of law*. Kharkiv: Pravo.
- [19] Brownsword, R., Scotford, E., & Yeung, K. (2017). Law, regulation, and technology: The field, frame, and focal questions. *The Oxford Handbook of Law, Regulation and Technology*, 1, 3-40.

Олександр Віталійович Петришин

Доктор юридичних наук, професор
Дійсний член (академік) НАПрН України
Президент Національної академії правових наук України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна
Завідувач кафедри теорії та філософії права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Олег Сергійович Гиляка

Кандидат юридичних наук
Асистент кафедри міжнародного приватного права та порівняльного правознавства
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна
Начальник управління планування і координації правових досліджень в Україні
Національна академія правових наук України
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Oleksandr V. Petryshyn

Doctor of Law, Professor
Full Member (Academician) of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
President of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
Head of the Department of Theory and Philosophy of Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Oleh S. Hyliaka

Candidate of Law
Assistant of the Department of Private International and Comparative Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
Head of Department of Planning and Coordination of Legal Research in Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. Т. 28. № 1. С. 17–35.

Suggested Citation: Petryshyn, O. V., & Hyliaka, O. S. (2021). Human rights in the digital age: Challenges, threats and prospects. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(1), 17–35.

Submitted: 08/01/2021

Revised: 05/02/2021

Accepted: 11/03/2021